

KIRJA-ARVIOITA

Voitto Helander, *Professiot ja julkisvalta*.
(185 s.) Valtionhallinnon kehittämiskeskus, 1993.

Voitto Helander nimeää teoksen ensisijaiseksi tehtäväksi analysoida professioiden ja professionaalien roolia nyky-yhteiskunnan julkiseen vallankäyttöön vaikuttavina toimijoina. Tarkastelun polttopiste on valtio-opillisessa ja julkishallinnollisessa tarkastelussa ja niissä instituutioissa, joita käyttäen professionaalit ovat pyrkineet vaikuttamaan julkisen vallan käyttöön. Helander tähdentää viisaasti, että raja sosiologian suuntaan on sekä mahdotonta että tarpeetonta yrittääkään vetää. Näkökulman valinta kuitenkin merkitsee, että muun muassa professiotoimijain keskinäiset suhteet samoin kuin niiden suhteet asiakkaisiinsa jäävät pääosin tarkastelun katvealueelle.

1970-luvulle asti professiotutkimusta tehtiinkin melkein yksin omaan sosiologian piirissä. Mutta, kuten tekijä toteaa, »Varsinkin politiikan ja julkishallinnon tutkijat ovat silminnähden alkaneet kiinnostua professioproblematiikasta». Tekijän mukaan erityisesti kaksi seikkaa puoltaa politologis-julkishallinnollisen näkökulman mukaista tarkastelua. Profssiitutkimuksessa 1970-luvulla tapahtunut paradigmanmuutos valtatutkimuksen suuntaan näyttää tarjoavan sille hedelmällisiä lähtökohtia. Toiseksi, tänä päivänä professionaalisten ammatinharjoittajien toiminta tapahtuu entistä suuremmissa mitassa joko julkisen sektorin piirissä tai likeisessä vuorovaikutussuhteessa julkista valtaa käyttäviin instituutioihin. Voisi vielä lisätä, että professionaalisten ammatinharjoittajien määrän voimakas kasvu sodan jälkeisenä kautena sinänsä puolustaa profssiitutkimuksen ja myös politologisen profssiitutkimuksen tärkeyttä.

Helander sanoo, että »Yhtenä lähtökohtaisena vaikeutena pyrit-

täessä tunkeutumaan professionaalisen vallankäytön eri näkökulmiin on alan peruskäsitteistön täsmennyttämyys. Peruskäsitteistö on ollut vahvasti sidoksissa niihin teorioihin ja tutkimusotteisiin, joita profssiitutkimuksessa on käytetty.» Helander kiinnittää syystä runsaasti huomiota tähän ongelmaan, johon profsioista kiinnostuneet ensimmäiseksi törmäävät, ja jonka edessä jokainen tutkimusta aloitteleva joutuu käymään aluksi kovaa painia – jos haluaa ottaa tutkimuksensa vakavasti. Niin, onko kysymyksessä peruskäsitteistön täsmennyttämyys, vai pikemminkin teorioiden ja siis »täsmennysten» valtava määrä, mikä heijastaa alan tutkimuksen laajuutta ja myös varmaan kohteen kompleksisuutta? Joka tapauksessa Helander tarjoaa profession, professionalisoitumisen ja professionalismin käsite-esittelyllään tärkeitä välineitä tämän kivisen polun alkupään kulkijoille ja myös pitempään kenkiään kuluttaneille.

Lukijaa johdatellaan selkeästi teoksen sisältöalueisiin, joita mainitun käsitetarkastelun lisäksi ovat: profssiio painostusryhminä; profssiio puolijulkisina toimijoina; niin sanottu alajärjestelmäpolitiikka, joka koskee virallisen organisaation rinnalla toimivaa epävirallista vuorovaikutusverkkoa, joka useinkin tosiasiallisesti ratkaisee mitä asioita päätetään ja millä lailla; profssiio ja julkinen hallinto, missä yhteydessä eritellään professioiden ja byrokratian suhdetta; professionaalit politiikassa sekä viimeisenä profssiio ja valtio. Epilogissa Helander kiinnittää huomiota tutkimuksen tilaan ja eräisiin tutkimusta odottaviin kysymyksiin.

Vähäiselle huomiolle, lähes maininnalle jää alan suomalaisen tutkimuksen esittely. Hiukan laajempi katsaus olisi täydentänyt teoksen kokonaisvaltaista johdattelutehtävää aihealueeseen. Maininnatta jää esimerkiksi Terhi Hermanssonin vain muutaman vuoden takainen väitöskirja »Lääkäri terveydenhuollon hallinnossa».

Kukin sisältöjakso on selkeäpiirteinen, osatarkasteluihin jaettu kokonaisuus. Lukujen tarkastelu rakennetaan viittauksilla profssiitutkimuksen paradigmoihiin ja kunkin alueen tutkimusperinteisiin. Runsaaseen kirjallisuuteen perustuen Helander nostaa kunkin osa-alueen kohdalla tarkasteltavaksi muiden ja itsensä tärkeiksi arvioimia ongelmia ja kysymyksiä. Monenkin ongelmakysymyksen kohdalla Helander on

selvästi itse eittämätön ammattilainen. Tuloksena on kattava »ongelmakartta», jonka tietenkin voi itse kukin piirtää myös jossain määrin toisin. Heti mieleen tuleva puute tarkastelukokonaisuudessa on sukupuolten välisen problematiikan huomiotta jättäminen. Onhan niin moni julkishallinnon profsio sukupuolen mukaan vahvasti eriytynyt, kuten myös asemat ammattien ja julkisorganisaatioiden sisäisessä hierarkiassa. Tuskin on perustelua sulkea sukupuolen kategoriaa tarkastelen ulkopuolelle, vaikka profsio kategoriana onkin toinen; nämä kategoriat kuitenkin ovat pakosta naimisissa ja vaikuttavat yhdessä.

Tarkastelua havainnollistetaan yhteiskuntakohtaisilla katsauksilla ja maiden välisillä vertailuilla siellä täällä. Pohjoismaiden ja Suomenkin erityisyyksiä esitellään, tosin vain vähädyksenomaisesti. Tutkijalukijaa miellyttää suuresti Helanderin tarkka viittauskäytäntö. Niin monta kertaa on jäänyt harmittelemaan pelkkää vuosilukua lähteeseen viittaessa, että sivuntarkka viitemerkintä ilman poikkeuksia kiinnittää pakostakin huomiota. Helander avaa lähteistöään muille eikä monopolisoi tietojensa alkuperää.

Joidenkin yksityiskohtien sijasta voi kiinnittää huomiota yhteen sopiaan asiaan. Vaikka Helander tuo useassa kohdassa esiin profssiioitutkimuksen anglo-amerikka-keskeisyyteen ja viittaa myös sen ongelmiin sekä viime vuosina tehtyyn erontekoon professioiden kehityksen anglo-amerikkalaisen ja mannermaisen kehitystien välillä, *tämä* eronteko ei toimi sisältöä jäsentävänä tekijänä suutoin kuin aivan hetkellisesti. Ei silloinkaan, kun luvin otsikkona on Profssiio ja valtio. Kysymyksessä ovat kuitenkin varsin erilaiset historialliset kehitystiet, millä luulen olevan implikaationensa varsin moneen profsioita koskevaan ilmiöön ja ongelmaan. Kun Yhdysvalloissa ja Englannissa profssiio ovat taistelleet asemastaan vapailla markkinoilla ja ovat siis muotoutuneet markkinaperusteisesti, niin monissa manner-Euroopan maissa, kuten Saksassa, Ranskassa tai myös Suomessa professionaalit olivat lähes kaikki tynni »alusta lähtien» valtion virkamiehiä, valtion (sitten myös kuntien) palkollisia. Vaikka heidän suhteensa byrokratioihin on ollut toki erilainen kuin terveyskeskuslääkäriin tai sosiaalityöntekijän tänä päivänä, oli tuo virkasuhde kuitenkin ilmeisesti toisenlainen kuin markkinaperustai-

nen professionaali vapaan ammatin harjoittajana. Miten vahvan valtion perinne on esimerkiksi Suomessa vaikuttanut professioiden ja professionaalisten ammatinharjoittajien toimintaan julkishallinnollisissa yhteyksissä? Yhden esimerkin ottaakseni, juuri tästä perinteestä ja

sen erityisyyksistä avautuu lakimiesten keskeinen asema maamme julkishallinnossa ja erityisesti sen eliittiryhmissä, eritoten menneinä vuosikymmeninä, mutta ainakin väliillisesti vielä tänäänkin.

Kaiken kaikkiaan Helander on kirjoittanut selkeällä tyylillä varsin

hyödyllisen teoksen, jonka lukijakunta voi olla laaja. »Professiot ja julkisvalta» soveltuu mainiosti yliopistolliseksi oppikirjaksi, käsi-, lähde- ja viriketeokseksi tutkimusta tekeväille ja myös esimerkiksi itseymmärrystään syventäville professionaaleille ja hallintomiehille.

Esa Kontinen